

Lausunto

17.04.2026

Asia: VN/32997/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain 10 ja 11 §:n kumoamisesta sekä laiksi Kansallisarkistosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Arkistoyhdistys ry:n lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain 10 ja 11 §:n kumoamisesta sekä laiksi Kansallisarkistosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Valtiovarainministeriö on pyytänyt lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain 10 ja 11 §:n kumoamisesta sekä laiksi Kansallisarkistosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta. Esityksellä kumottaisiin mainitut pykälät, mikä tarkoittaisi tiedonhallintalautakunnan toiminnan lakkauttamista. Samalla Kansallisarkistolle annettaisiin toimivalta edistää tietoaineistojen säilytystarpeen määrittämistä koskevaa sääntelyä tiedonhallintalain 21 §:n mukaisesti.

Arkistoyhdistys kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Arkistoyhdistys tarkastelee ehdotusta erityisesti julkisen tiedonhallinnan, asiakirjallisen kulttuuriperinnön, tiedon elinkaaren hallinnan, oikeusturvan, tutkimuksen sekä viranomaisten käytännön toimintaedellytysten näkökulmista.

Yleisarvio

Arkistoyhdistys pitää ymmärrettävänä tavoitetta selkeyttää julkisen hallinnon tiedonhallinnan ohjausrakenteita ja varmistaa, että säilytystarpeen määrittämiseen liittyvä asiantuntemus on tarkoituksenmukaisesti sijoitettu. Samalla yhdistys katsoo, että tiedonhallintalautakunnan lakkauttaminen on merkittävä rakenteellinen muutos, jonka vaikutuksia tiedonhallinnan yhdenmukaisuuteen, ohjauksen riippumattomuuteen ja pitkäjänteiseen osaamisen kertymiseen on arvioitava huolellisesti.

Lakiesitys toteutuessaan toisi nykytilanteeseen nähden merkittäviä muutoksia tiedonhallinnan ohjauksen ajantasaisuuteen ja lainmukaisen toiminnan edistämiseen, mikä on tärkeää huomata nopeasti muuttuvassa digitaalisessa toimintaympäristössä, jota leimaavat jatkuvat tietoturvaan ja kyberturvallisuuteen liittyvät haasteet. Tiedonhallintalautakunnalla on ollut merkittävä rooli tiedonhallintalain toteuttamisen arvioinnissa sekä laissa mainittujen vaatimusten ja menettelytapojen toteuttamisen edistämisessä. Lautakunnan lakkauttamisen myötä tämä tehtävä pirstoutuu ja on syytä kantaa huolta sen riittävästä resurssoinnista.

Esityksen keskeinen ongelma on, että lautakuntamallista luovuttaessa vaarana on tiedonhallinnan kansallisen ohjauksen pirstoutuminen. Tiedonhallintalautakunta on edustanut poikkihallinnollista, asiantuntijaperustaista ja suhteellisen riippumatonta tapaa seurata tiedonhallintalain toimeenpanoa. Jos sen tehtävät hajautetaan ilman riittävän selkeää työnjakoa, avoimia menettelyjä ja pysyviä resursseja, voi seurauksena olla vaihtelevia käytäntöjä, heikentynyttä ennakoitavuutta ja lisääntyvää epävarmuutta erityisesti niissä organisaatioissa, joilla ei ole vahvaa omaa tiedonhallinta- ja arkistoalan asiantuntemusta.

Arkistoyhdistys pitää perusteltuna, että Kansallisarkiston roolia vahvistetaan tietoaineistojen säilytystarpeen määrittämisessä. Säilytystarpeen arviointi liittyy kiinteästi asiakirjallisen tiedon elinkaareen, todistusvoimaisuuteen, tutkimukselliseen arvoon, kulttuuriperintöön ja yhteiskunnalliseen muistiorganisaatiovastuuseen. Näissä kysymyksissä Kansallisarkistolla on vahva substanssiosaaminen. Tämä vahvistus ei kuitenkaan yksin ratkaise laajemman tiedonhallinnan ohjauksen kokonaisuutta.

Tiedonhallintalautakunnan toiminta-aikanaan tuottamat julkaisut, käytännössä suositukset, ovat olleet keskeinen lähdeaineisto ja tärkeä työväline Arkistoyhdistyksen ammattilaisten päivittäistyössä. Tärkeässä roolissa ovat myös olleet tiedonhallintalautakunnan järjestämät koulutustilaisuudet ja infotilaisuudet, jotka ovat edistäneet alalla työskentelevien ammattitaitoa ja samalla päivittäneet tietämystä.

Jäsenistöltä saadun palautteen perusteella tiedonhallintalautakunta on koettu tärkeäksi ja sen lakkauttamista ei puolleta. Ajantasaisten suositusten merkitys työn tukena on korostunut siinä, ettei eri viranomaisten ole tarvinnut kiinnittää omilla tahoillaan päällekkäisiä resursseja pohtimaan samaa aihepiiriä tai erityiskysymystä. Tämä on luonut paitsi kustannustehokkuutta, myös yhtenäistänyt toimintatapoja julkishallinnon sisällä.

Tiedonhallintalautakunnan kokoamat ja välittämät parhaat käytännöt tiedonhallintalain vaatimusten toteuttamiseen ovat sujuvoittaneet lain tulkintaa organisaatioissa ja mahdollistaneet omalta osaltaan yhteentoimivuuden. Arkistoyhdistys näkee myös, että tiedonhallintalain vaikutusten jälkiarviointia ei vielä ole riittäväällä tavalla toteutettu, joten keskeisenä toimijana olleen tiedonhallintalautakunnan lakkauttaminen tässä vaiheessa vaikuttaa ennenaikaiselta. Arkistoyhdistys ei puolla tiedonhallintalautakunnan lakkauttamista esitetyillä perusteilla ja

nykyisessä tietoturvaauhia sisältävässä tilanteessa. Yhdistyksen ehdotus on, että tiedonhallintalain jälkiarviointi tehdään ennen suunniteltuja lainmuutoksia.

Arkistoyhdistys esittää myös huolensa siitä, kuinka lakiesityksessä Kansallisarkistolle siirtyvät uudet tehtävät olisi mahdollista toteuttaa nykyisin resurssein. Arkistoyhdistys katsoo lakiesityksessä mainittujen siirtyvien ja lakkautuvien tehtävien olevan merkittäviä julkishallinnon toiminnassa kertyvän tiedon eheyden, laadun ja todistusvoimaisuuden säilyttämisen varmistamisen kannalta eikä tehtävien pirstoutuminen useammalle toimijalle edistäisi mainittuja tavoitteita.

Keskeiset huomiot

1. Tiedonhallintalautakunnan lakkauttamisen vaikutukset tulee arvioida nykyistä perusteellisemmin

Arkistoyhdistyksen näkemyksen mukaan esityksessä tulisi kuvata nykyistä tarkemmin:

- mitä tiedonhallintalautakunnan tehtäviä käytännössä on hoidettu,
- miten nämä tehtävät jatkossa toteutetaan,
- mikä viranomaisen vastaa mistäkin ohjauksen osa-alueesta,
- miten turvataan poikkihallinnollinen asiantuntemus,
- miten seurataan muutoksen vaikutuksia tiedonhallinnan laatuun ja yhdenmukaisuuteen.

Pelkkä toteamus siitä, että ohjausta toteutettaisiin jatkossa muiden viranomaisten, muun muassa valtiovarainministeriön toimesta, ei vielä riitä takaamaan toimivaa ja läpinäkyvää ohjausmallia.

2. Ohjauksen riippumattomuus ja läpinäkyvyys eivät saa heikentyä

Lautakuntamuodon etuna on ollut, että tiedonhallinnan arviointi ja suositusluonteinen ohjaus ovat perustuneet kollektiiviseen asiantuntijatyöhön. Kun tehtäviä siirretään ministeriöön tai muille viranomaisille, on vaarana, että arviointi näyttäytyy entistä enemmän hallinnonsisäisenä ohjauksena eikä laajasti punnittuna asiantuntijanäkemyksenä.

Arkistoyhdistys katsoo, että uudessa mallissa tulee säätää tai vähintään valmisteluasiakirjoissa kuvata selkeästi, miten:

- ulkopuolinen asiantuntemus kytketään ohjaukseen,
- suositusten tai linjausten valmistelu tehdään avoimesti,
- eri hallinnonalojen ja organisaatiotyyppien näkökulmat huomioidaan,
- syntyvät ohjeet, tulkinnat ja arviointikäytännöt julkaistaan systemaattisesti.

3. Kansallisarkiston tehtävän vahvistaminen on kannatettavaa, mutta vain riittävin resurssein

Arkistoyhdistys kannattaa sitä, että Kansallisarkistolle säädetään toimivalta edistää tiedonhallintalain 21 §:n mukaista tietoaaineistojen säilytystarpeen määrittämistä. Tämä on luonteva tehtävä Kansallisarkistolle, jonka perustehtäviin kuuluu asiakirjallisen kulttuuriperinnön, pysyvän säilyttämisen ja tiedon elinkaaren hallinnan asiantuntemus.

Yhdistys kuitenkin korostaa, että tehtävän lisääminen ilman erikseen osoitettuja henkilö- ja asiantuntijaresursseja voi heikentää toimeenpanoa. Säilytystarpeen määrittäminen edellyttää:

- oikeudellista, tietosuoja- ja tietoturvaosaamista
- tiedonohjauksen ja metatiedon hallinnan osaamista,
- sektorikohtaista asiakirjahallinnon tuntemusta,
- digitaalisen säilyttämisen ja pitkäaikaissäilytyksen ymmärrystä,
- kykyä tukea hyvin erilaisia tiedonhallintayksiköitä käytännön soveltamisessa.

Siksi Arkistoyhdistys esittää, että esityksen perusteluissa arvioidaan nimenomaisesti Kansallisarkistolle siirtyvän tai vahvistuvan tehtävän resurssi- ja osaamisvaikutukset.

4. Pienet toimijat tarvitsevat selkeää tukea

Kunnat, hyvinvointialueet, oppilaitokset ja monet muut tiedonhallintayksiköt ovat erilaisissa valmius- ja osaamistilanteissa. Erityisesti pienemmille toimijoille keskitetty, helposti löydettävä ja tulkinnallisesti johdonmukainen ohjaus on tärkeää. Jos ohjaus hajautuu usealle taholle ilman selkeää palvelupolkua, käytännön soveltaminen vaikeutuu.

Arkistoyhdistys pitää tärkeänä, että uudessa mallissa määritellään:

- yksi selkeä valtakunnallinen asiointikanava tiedonhallinnan yleisiin tulkintakysymyksiin,
- Kansallisarkiston ja valtiovarainministeriön välinen työnjako,
- pysyvät ohjeistus- ja koulutustarjonta
- siirtymäkauden tukitoimet ennen lain voimaantuloa.

5. Säilytystarpeen määrittäminen on sidoksissa oikeusturvaan, julkisuusperiaatteeseen ja tutkimukseen

Tietoaaineistojen säilytystarpeen määrittäminen ei ole vain hallinnollinen tai tekninen kysymys. Se liittyy suoraan:

- yksilöiden ja yhteisöjen oikeusturvaan,
- viranomaisen todistus- ja selvittämisvelvollisuuksiin,
- julkisuusperiaatteen tosiasialliseen toteutumiseen,
- viranomaistoiminnan jäljitettävyyteen,

- tutkimuksen ja historiantutkimuksen aineistopohjaan,
- demokraattisen yhteiskunnan institutionaaliseen muistiin.

Tästä syystä Arkistoyhdistys pitää tärkeänä, että säilytystarpeen määrittämisessä painotetaan myös pitkän aikavälin yhteiskunnallista ja kulttuuriperinnöllistä arvoa, ei ainoastaan lyhyen aikavälin hallinnollista tehokkuutta.

6. Muutoksen vaikutuksia tulee seurata ja arvioida

Koska kyse on merkittävästä ohjaurakenteen muutoksesta, Arkistoyhdistys esittää, että lain toimeenpanon vaikutuksia arvioidaan määräajassa. Esimerkiksi 2–3 vuoden kuluttua voimaantulosta olisi perusteltua arvioida:

- onko ohjauksen selkeys parantunut vai heikentynyt,
- miten säilytystarpeen määrittämisen käytännöt ovat kehittyneet,
- ovatko toimijat saaneet riittävästi tukea,
- onko Kansallisarkiston uusi tai vahvistunut tehtävä hoidettavissa tarkoituksenmukaisesti,
- onko tarpeen säätää uudesta pysyvästä asiantuntijaelimestä tai neuvottelukunnasta.

Arkistoyhdistyksen kanta

Arkistoyhdistys ei pidä tiedonhallintalautakunnan lakkauttamista ongelmattomana. Esitystä voidaan pitää osittain perusteltuna vain, jos jatkovalmistelussa varmistetaan, että:

1. tiedonhallinnan valtakunnallinen ohjaus ei pirstoudu,
2. ohjauksen avoimuus, asiantuntijapohjaisuus ja ennakoitavuus säilyvät,
3. Kansallisarkistolle osoitetaan riittävät resurssit uuden tehtävän hoitamiseen,
4. valtiovarainministeriön ja Kansallisarkiston työnjako kuvataan täsmällisesti,
5. toimijoille tarjotaan käytännön ohjausta, koulutusta ja siirtymäaikaa,
6. uudistuksen vaikutuksista tehdään jälkiarviointi.

Muutosehdotukset esitykseen

Arkistoyhdistys esittää, että hallituksen esitystä täydennetään seuraavasti:

- perusteluissa kuvataan yksityiskohtaisesti tiedonhallintalautakunnan tehtävien jatkumo lakkauttamisen jälkeen;
- Kansallisarkiston uuden tehtävän suhde muuhun tiedonhallinnan ohjaukseen täsmennetään;

- vaikutusarviointiin lisätään arvio ohjauksen laatuun, yhdenmukaisuuteen ja oikeusvarmuuteen kohdistuvista vaikutuksista;
- vaikutusarviointiin lisätään Kansallisarkiston resurssivaikutusten arviointi;
- esitykseen tai sen toimeenpanoon liitetään suunnitelma koulutuksesta, ohjeistuksesta ja siirtymävaiheen neuvonnasta;
- toimeenpanon seurantaan varten määritellään arviointiajankohta.

Lopuksi

Arkistoyhdistys pitää julkisen hallinnon tiedonhallinnan ja asiakirjallisen tiedon elinkaaren hallinnan kannalta tärkeänä, että rakenteelliset muutokset toteutetaan tavalla, joka vahvistaa eikä heikennä tiedonhallinnan laatua, pitkäjänteisyyttä ja luotettavuutta. Erityisesti säilytystarpeen määrittämisessä on välttämätöntä turvata Kansallisarkiston vahva rooli, mutta samalla on huolehdittava siitä, että koko julkisen hallinnon tiedonhallinnan ohjaus säilyy selkeänä, asiantuntevana ja yhdenmukaisena. Arkistoyhdistys ei puolla lakiesityksissä olevia muutosten toteuttamista ennen kuin tiedonhallintalain kunnollinen ja kattava jälkiarviointi, johon sisällytetään myös lautakunnan vaikuttavuusarviointi on toteutettu.

Piironen-Honkanen Marja
Arkistoyhdistys - Arkivföreningen ry